

VÎRFURILE DE SĂGEȚI HALLSTATTIENE TÎRZII DE LA VALEA VOIEVOZILOR

TIBERIU I. MUSCA

Au fost descoperite în mod întimplător, în anii 1971—1972, pe ambele maluri ale Ialomiței, la nord de podul ce leagă satul Valea Voievozilor — comuna Râzvad — de orașul Tîrgoviște¹, alături de alte piese databile în intervalul de timp cuprins între secolul XII î.e.n. și secolul XVIII e.n.².

În cele ce urmează ne propunem să luăm în discuție două săgeți de bronz de factură scitică încă inedite³.

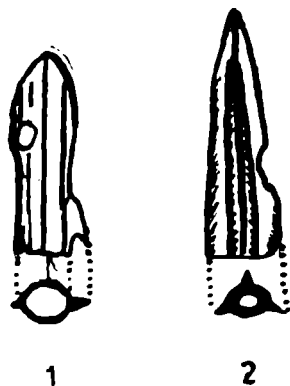
Publicarea lor am considerat-o necesară deoarece, doar cu câțiva ani în urmă, în literatura de specialitate se considera că lipsesc în această zonă, în aria de răspîndire a grupului Ferigele, „chiar și banalele săgeți scitice”⁴.

Descriere. 1. În formă de frunză, ovală, cu două muchii, tub și spin. Spinul este foarte scurt, avînd astfel aspectul unui rudiment. Piesa nu este finisată și prezintă o greșeală de turnare. Dimensiuni : $L = 24$ mm., $l = 7$ mm. (fig. 1/1).

2. De formă conică, cu trei muchii, fără spin și tub. Prezintă greșeală de turnare. Dimensiuni : $L = 30$ mm., $l = 9$ mm. (fig. 1/2).

Celelalte piese, hallstattiene sau getice, nu pot fi luate în discuție datorită diferențelor cronologice ce le prezintă în raport cu piesele în discuție.

În schimb, în lumina cercetărilor actuale, este un lucru știut că săgețile scitice de formă ovală cu două sau trei aripioare, cu duliie lungă și spin, precum și cele piramidale cu trei muchii,

¹ Pentru descrierea mai detaliată a locului descoperirilor, a se vedea L. Oancea, *Descoperiri arheologice la Valea Voievozilor (com. Râzvad) jud. Dimbovița 1972*, în *Scripta Valachica*, p. 109 și pl. de la p. 128.

² *Ibidem*, p. 109—128.

³ În afară de aceste două săgeți au mai fost descoperite alte două. Una datată în sec. IV î.e.n., iar cealaltă încă inedită, *ibidem*, p. 110.

⁴ V. Vasiliev, *Podoabe de metal prețios din morminte scitice în Transilvania*, în *Acta M.N.*, VII, 1970, p. 48, nota 40.

sînt caracteristice epocii scitice arhaice⁵. În această categorie se încadrează piesa noastră de formă ovală (fig 1 1) și își găsește bune analogii atît în Transilvania⁶, cit și în lumea scitică nord pontică⁷.

Cea de a doua piesă, cea conică cu trei muchii, avînd în vedere lipsa tubului și a spinului, o putem data în a doua jumătate a secolului VI î.e.n. și secolul V î.e.n.⁸. Acest tip de săgeată își găsește sensibile analogii în necropolele de la Băița⁹, Gimbaș¹⁰ ș.a.

Merită să fie amintit și faptul că acest ultim tip de săgeată, datat după cum am arătat mai sus în sec. VI—V î.e.n., apare alături de cele arhaice¹¹.

Nu este de neglijat nici faptul că pe aceeași linie, la 20 de km. sud-est apare așezarea de la Bucșani și la 22 km. sud cea de la Băleni, ambele aparținînd grupului Ferigele.

Confecționarea acestor piese de populația grupului Ferigele nu poate fi acceptată, chiar avînd în vedere prezența celor două așezări în zonă, deoarece asemenea piese nu apar nici în necropola eponimă, nici în altele aparținînd acestui grup¹². În aparență, avînd în vedere că ambele piese prezintă greșeli de turnare, iar cea ovală nu este finisată, am fi tentați să afirmăm că nu pot fi considerate decît produse locale. La o analiză mai atentă a vîrfurilor de săgeți provenite din necropolele scitice din Transilvania constatăm că greșelile de turnare la săgețile de bronz sînt frecvente, la fel și cazurile de folosire a acestora¹³.

Este cunoscut faptul că aria de răspîndire a acestor piese este foarte mare¹⁴. Apariția lor sporadică în anumite zone arată că ele au pătruns prin influență sau împrumut cultural și în nici un caz nu dovedește prezența elementului etnic scitic¹⁵.

În regiunile sud-extracarpate, în afară de aceste piese, mai apar pumnale-akinakes și piese de harnașament zoomorfe.

Deci, în mod logic se pune întrebarea care sînt căile de pătrundere a acestor elemente ?

În soluționarea acestei probleme ne stau în față trei posibilități, prima prin extinderea în sudul Transilvaniei a grupului Ferigele, a doua prin intermediul grupului scitic din Transilvania, iar cea de a treia

⁵ Ibidem, *Poziția cronologică și semnificația cultural-etnică a săgeților scitice din aria carpatică*, în *Apulum*, XII, 1974, p. 49. Pe teritoriul Transilvaniei, materialele scitice apar la sfîrșitul Hallstattului tîrziu, datînd în bună parte în sec. VI î.e.n. ibidem, p. 49.

⁶ Ibidem, p. 49, nota 5 cu toată bibliografia acestei categorii de obiecte.

⁷ Cf. V. Vasiliev, *art. cit.*, loc. cit., după A. I. Meliukova, *Vooruzenie Skifov*, în seria *Arheologia SSSR*, D 1-4, Moscova, 1964.

⁸ V. Vasiliev, *art. cit.*, p. 50 ; idem, *Necropola de la Băița și problema traci-zării enclavei scitice din Transilvania*, în *Marisia*, VI, 1976, p. 71. Reamintim faptul că „acest tip de săgeți apare în lumea scitică nord pontică pe la mijlocul sec. VI î.e.n. și se răspîndește masiv și înlocuind tipurile arhaice, devine cvasiexclusivă în sec. V î.e.n., ibidem, p. 71.

⁹ Ibidem, pl. XIX/2—35, XXI/3—9, XXIII 2—3, 5—6.

¹⁰ M. Roska, *Erdély Régészeti Repertoriuma*, 1942, p. 161, nr. 91, fig. 194/2—38.

¹¹ De exemplu la Băița, în mormîntul nr. 8, V. Vasiliev, *art. cit.*, p. 72.

¹² Al. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigele*, 1967, p. 65—68, fig. 21. Vîrfurile de săgeată din această necropolă sînt mult mai primitive. V. Vasiliev, *art. cit.*, *Apulum*, XII, 1974, p. 58.

¹⁴ V. Vasiliev, *art. cit.*, *Apulum*, XII, 1974.

¹⁵ Ibidem, în special p. 57.

posibilitate se poate admite prin sudul Moldovei, prin intermediul grupului Bîrsești, tracic, dar mai puternic impregnat de cultura scitică decît grupul Ferigele.

O extindere a grupului Ferigele și în sudul Transilvaniei a fost presupus, de Al. Vulpe, pe baza descoperirilor de la Blandiana¹⁶. În schimb, V. Vasiliev a arătat că extinderea grupului Ferigele la nord de Carpați este posibilă, dar materialele de la Blandiana nu se pot lega de grupul în discuție¹⁷.

Nu putem uita nici faptul că descoperirile scitice în sudul Transilvaniei devin răzlețe¹⁸. Nici pumnalele akinakes de la Curtea de Argeș și Ferigele nu-și găsesc analogii în Transilvania¹⁹.

În altă ordine de idei, descoperirea unor fibule ilire atît la Ferigele²⁰, cît și în sudul Moldovei²¹, precum și în cadrul unora din mormintele scitice din Transilvania²² atestă cel puțin schimburi de bunuri culturale între grupul Bîrsești-Frigele și enclava scitică din Transilvania.

După părerea lui V. Vasiliev, elementele sporadice de certă factură scitică, din regiunea sud-extracarpatică, după cum indică descoperirile de la Curtea de Argeș, au pătruns prin intermediul grupului Bîrsești²³. După cum rezultă, din cele relatate mai sus, nu se poate stabili precis calea de pătrundere în aria grupului Ferigele a elementelor scitice. Totuși, pare mai verosimil calea admisă de cercetătorul clujean, fără să putem exclude penetrația unor elemente sporadice din Transilvania.

În concluzie, putem spune că apariția acestor două săgeți în aria grupului Ferigele argumentează, odată în plus, observația autorului mai sus citat conform căreia apariția unor elemente sporadice nu înseamnă și prezența elementului etnic scitic. Fiind descoperite pe valea Ialomiței ele indică, eventual, o cale de penetrație a acestor elemente de care, în viitoarele cercetări, va trebui să se țină cont.

RÉSUMÉ

Pendant les années 1971—1972 sur les bords de la rivière Ialomitza, au nord du pont qui lie le village Valea Voievozilor la commune de Razvad de la ville Târgoviste on a découvert par hasard deux flèches scythiques en bronze et aussi d'autres pièces en métal.

Les deux pièces en métal datent des siècles VI—V avant notre ère.

Elles ne représentent pas des produits locaux, mais elles sont le résultat de l'influence ou de l'échange culturel. En même temps elles indiquent une éventuelle voie de pénétration de tels éléments de quels les futures recherches devraient tenir compte.

¹⁶ Al. Vulpe, *Cercetări arheologice și interpretări istorice privind sec. VI—V î.e.n. în spațiul Carpato-Dunărean*, în *Mem. Ant.*, II, 1970, p. 192.

¹⁷ V. Vasiliev, *art. cit.*, *Marisia*, VI, 1976, p. 78, nota 96.

¹⁸ I. H. Crisan, *Transilvania la sfîrșitul Hallstattului (sec. VI—V)*, în *In Memoriam C. Daicoviciu*, 1974, p. 99—110, în special p. 107—110.

¹⁹ Al. Vulpe, *Ferigele...*, p. 58—61, fig. 19—20, pl. XV, XVI; V. Vasiliev, *art. cit.*, *Acta M.N.*, p. 48, nota 40.

²⁰ Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 68—71, pl. XXIII.

²¹ M. Petrescu, Dîmbovița, *Elemente de caracter iliric în mediul tracic din estul României*, în *Mem. Ant.*, IV—V, 1972—73, 1976, p. 83—92.

²² I. H. Crisan, *Once more about the Scythian Problem in Transilvania*, în *Dacia*, NS, IX, 1965, p. 133—145; idem, *art. cit.*, în *In Memoriam, C. Daicoviciu*, p. 101; V. Vasiliev, *art. cit.*, *Apulum*, XII, 1974, p. 58, nota 48.

²³ Idem, *art. cit.*, în *Acta M.N.*, VII, 1970, p. 48, nota 40.